

Мавзу:

Ёнғинлар ўчирилишини
ташқил этиш тартиби

Режа:

- 1. Ёнғинлар ўчирилишини ташкил этиш тартибини белгилаш бўйича меъёрий – техник ҳужжатлар.**
- 2. Турли органлар, ташкилотлар ва хизматлар ўртасида ёнғинларни ўчиришдаги ҳамкорликни тартибга солиш.**
- 3. Ёнғинни ўчириш раҳбари, унинг вазифалари, ҳуқуқ ва мажбуриятлари.**

Ёнфинлар ўчирилишини ташкил этиш тартибини белгилаш бўйича меъёрий – техник ҳужжатлар

"Ёнфиндан сақлаш хизмати бўлинмалари томонидан ёнфинларнинг ўчирилишини ташкил этиш тартиби тўғрисида"ги низом. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирининг 2010 йил 12 июндаги 66-сон буйруғи билан тасдиқланган. (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 28-29-сон, 236-модда. Тошкент, 2010 й.)

**"Ёнғиндан сақлаш хизмати
бўлинмалари томонидан
ёнғинларнинг ўчирилишини
ташкил этиш тартиби
тўғрисида" ги низом.**

**Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар
вазирининг 2010 йил 12 июндаги
66-сон буйруғи билан
тасдиқланган.**

Низом 3 та боб, 10 параграф ва 102 та банддан иборат

I боб. Умумий қоидалар.

II боб. Ёнғин ўчирилишини ташкил этиш

1-§. Ёнғинни ўчиришда фойдаланиладиган кучлар ва воситалар

2-§. Ёнғинни ўчиришга йўлга чиқиш

3-§. Ёнғин ҳолатини аниқлаш

4-§. Ёнғинда одамларни қутқариш

5-§. Куч ва воситаларнинг ёйилиши

6-§. Ёнғинни ўчириш

7-§. Ёнғинда махсус ишларни бажариш

8-§. Ёнғинда куч ва воситаларни бошқариш

9-§. Тезкорлик штаби

10-§. Ёнғинда алоқани ташкил қилиш

III боб. Яқуний қоидалар.

Асосий тушунчалар

- **ёнфин** — одамларнинг ҳаёти ва (ёки) соғлиғига, юридик ва жисмоний шахсларнинг мол-мулкига, шунингдек атроф табиий муҳитга зарар етказадиган, назорат қилиб бўлмайдиган ёниш;
- **ёнфин ўчириш энглари** — бу эгилувчан қувур ўтказгичи бўлиб, бир-бири билан уланиб, ёнфин жойига ўчириш воситаларини етказиб бериш учун хизмат қиладиган мослама (махсус шланг);
- **ёнфин ўчириш техникаси** — ёнфинни ўчириш, тарқалишини тўхтатиш, бартараф қилиш, одамлар ва уларнинг мол-мулкларини ёнфиндан ҳимоя қилиш учун ишлатиладиган техник воситалар;
- **ёнфин ўчириш участкаси** — ёнфин ўчиришни бажариш учун куч ва воситалар йиғилган жой;
- **ёнфин ўчириш экипажи** — одамлар ва уларнинг мол-мулкларини ёнфиндан қутқаришда ҳамда ёнфинни ўчиришда алоҳида топшириқларни мустақил равишда бажариш вазифаси юклатилган бирламчи тактик бўлинма;
- **ёнфин ҳолатини аниқлаш** — ёнфиндаги вазият ҳақида маълумот тўплаш ҳамда ҳал қилувчи йўналишни аниқлаб, ҳаракатни тўғри ташкил қилиш;
- **ёнфинни бартараф қилиш** — ёнфинни батамом ўчириб унинг қайта ёниш имкониятини тугатиш;
- **тезкорлик штаби** — ёнфинда куч ва воситаларни бошқариш учун вақтинча тузилган тузилма.

II боб. Ёнғин ўчирилишини ташкил этиш

1-§. Ёнғинни ўчиришда фойдаланиладиган кучлар ва воситалар

4. Ёнғинларни ўчиришда қуйидаги кучлар ва воситалардан фойдаланилади:

- ёнғин хавфсизлиги бошқармалари ва унинг қуйи тизимлари, ёнғин хавфсизлиги ўқув марказлари, Ички ишлар вазирлиги тасарруфидаги таълим муассасаларининг шахсий таркиблари;
- идоравий ва кўнгилли ёнғиндан сақлаш хизмати бўлинмалари;
- ҳарбий бўлинмаларнинг шахсий таркиблари;
- тегишли маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фармойишларига асосан ташкилотларнинг техник воситалари;
- ёнғин ўчириш техникаси;
- сув сепиш ва ёнғинни ўчиришга мослаштирилган техникалар;
- алоқа, ёритиш ва транспорт воситалари.

5. Ёнфин ўчириш автомобиллари асосий, махсус ва ёрдамчи автомобилларга бўлинади.
6. Асосий ёнфин ўчириш автомобилларига ёнфин жойига ёнфин ўчирувчи моддаларни (сув, кўпик, кукун, газ ва бошқалар) узатувчи автомобиллар киради.
7. Асосий ёнфин ўчириш автомобиллари умумий қўлланиладиган (аҳоли пунктларида содир бўлган ёнфинларни бартараф этиш учун) ва мақсадли қўлланиладиган (нефть омборлари, кимё саноати, аэропорт ва бошқа жойларда содир бўлган ёнфинларни бартараф этиш учун) автомобиль турларига бўлинади.

8. Махсус ёнғин ўчириш автомобилларига ёнғинда махсус ишларни бажаришга мўлжалланган автомобиллар, яъни шахсий таркибни юқорига кўтариш, алоқа ва ёритишни таъминлаш, қурилмаларни очиш, ажратиш, тутунга қарши кураш, мол-мулкларни ҳимоя қилиш, кучлар ва воситаларни бошқариш ҳамда ёнғинни ўчириш вақтида фойдаланиладиган бошқа техникалар киради.
9. Ёрдамчи ёнғин ўчириш автомобилларига ёнилғи қуйиш, техник хизмат кўрсатиш, сув ташиш учун мўлжалланган автомобиллар, юк ташиш автомобиллари, автобуслар, тракторлар ҳамда ёнғин ўчириш қисмлари ҳисобига киритилган ёрдамчи иш бажарувчи бошқа автомобиллар киради.
10. Ёнғинни ўчириш вақтида алоқа радиотармоқ, телефон, овоз кучайтиргич мосламаси, сўзлашиш қурилмаси, карнай ва бошқалар орқали таъминланади.
11. Ёнғинни ўчиришда ёритиш ишлари ёнғин ўчириш автомобилларида олиб борилган мослама ва қурилмалар ёрдамида таъминланади.

2-§. Ёнғинни ўчиришга йўлга чиқиш

12. Ёнғин содир бўлганлиги тўғрисида хабар олингач, давлат ёнғин хавфсизлиги хизмати бўлинмалари дарҳол ёнғин жойига жўнаб кетиши шарт.
13. Ёнғиндан сақлаш хизмати бўлинмалари чақирилган жойга қисқа вақтда келишлари керак.
14. Ёнғин жойига борилаётганда ёнғин ўчириш экипажи командири Марказий диспетчерлик хизмати (МДХ) ёки қисм диспетчерлик хизмати (ҚДХ) билан мунтазам алоқада бўлиши шарт.
15. Ёнғиндан сақлаш хизмати бўлинмалари ёнғин жойига бораётганда ёнғин бартараф этилганлиги ёки бартараф этилмаганлиги ҳақида маълумот олсаларда ёнғин жойига етиб келган ёнғинни ўчириш раҳбарининг қайтиш ҳақидаги кўрсатмаси бўлмаса, ёнғин жойига боришлари шарт.
16. Ёнғин содир бўлган жойга боришда бошқа ёнғин учраса, ёнғин ўчириш экипажининг бир қисмини шу ёнғинни ўчиришга ажратиб, дарҳол МДХ ёки ҚДХга хабар қилиниши лозим.

17. Агар йўл давомида бош (биринчи) ёнғин ўчириш автомобиллари айрим сабабларга кўра тўхтаб қолса, кейинги ёнғин ўчириш автомобиллари ҳам тўхтаб, ушбу автомобилларга раҳбарлик қиладиган бошлиқнинг кўрсатмасига асосан ҳаракат қиладилар.
18. Агар иккинчи ёки кейинги ёнғин ўчириш автомобиллари айрим сабабларга кўра тўхтаса, бошқа автомобиллар ёнғин содир бўлган жойга боришни давом эттирадилар.
19. Агар ёнғин ўчириш автомобиллари айрим сабабларга кўра тўхтаб қолса, ёнғин ўчириш экипажи командири ёнғин содир бўлган жойга шахсий таркиб ва ёнғин ўчириш воситаларини белгиланган тартибда фуқароларнинг транспорт воситаларида ёки пиёда олиб боради.
20. Ёнғин ўчириш автомобиллари билан йўл транспорт ҳодисаси содир бўлган ҳолларда ёнғиндан сақлаш хизмати бўлинмалари йўл ҳаракати қоидаларига риоя қилган ҳолда ҳаракат қилади.
21. Ёнғин ўчириш автомобиллари айрим сабабларга кўра тўхтаб қолган ҳар қандай ҳолатда ҳам МДХ ёки ҚДХга хабар берилиши шарт.

3-§. Ёнфин ҳолатини аниқлаш

22. Ёнфин ҳолатини аниқлаш ёнфин ўчириш экипажларининг ёнфинни ўчиришга чиққан вақтидан бошлаб то уни бартараф қилгунча ўтказилади.

23. Ёнфинда қуйидагилар аниқланиши лозим:

- одамлар учун хавфнинг бор ёки йўқлиги, уларнинг турган жойлари, қутқаришнинг усуллари;
- ёнфин содир бўлган жой, ёнфиннинг ўлчамлари, оловнинг тарқалиш йўллари;
- ёнфин жойига куч ва воситаларни киритиш йўллари ва имкониятлари;
- портлаш хавфи, заҳарланиш, бинонинг қулаши, тез алангаланувчи ва портловчи моддалар ҳамда қучланиш остидаги электр қурилмаларнинг бор ёки йўқлиги;
- мол-мулкларни хавфсиз жойга олиб чиқиш, уларни оловдан, тутундан ва ёнфин ўчириш воситалари таъсиридан сақлаш зарурати;

- бино қисмларини очиш ва ажратиш зарурати;
- ёнғин жойига яқин бўлган сув манбалари ва улардан фойдаланиш усуллари;
- жойларда ўрнатилган ёнғин ўчириш қурилмаларининг борлиги ва уларнинг техник ҳолати, улардан фойдаланиш тартиби.
- Ёнғин ҳолатини аниқлаш вақтида вазиятга қараб бошқа вазифалар ҳам бажарилиши мумкин.

24. Ёнғин ҳолатини аниқлаш ёнғинни ўчириш раҳбари ёки унинг топшириғига биноан бошқа шахс томонидан ўтказилади.

25. Ёнғин ҳолатини аниқловчилар таркибига қуйидагилар киради:

- ёнғинга битта ёнғин ўчириш экипажи келган бўлса, ёнғин ўчириш экипажи командири ва алоқачи;
- ёнғинга икки ва ундан ортиқ ёнғин ўчириш экипажи келган бўлса, биринчи ёнғин ўчириш экипажи командири ва алоқачи.

26. Бир вақтнинг ўзида ҳар хил йўналишда ёнғин ҳолатини аниқлаш зарурати туғилса, ёнғин ҳолатини аниқлаш бўйича гуруҳлар тузилади.

- Ҳар бир гуруҳ камида икки кишидан иборат бўлиб, уни ёнғин ўчириш экипажи командири бошқаради.
- Агар ёнғин ҳолатини аниқлаш ҳимояловчи газниқобда ўтказилса, гуруҳ камида уч кишидан иборат бўлиши лозим.

27. Ёнғин жойида (ичида) одамларнинг борлиги ҳақида маълумот бўлса, ёнғиндан жабрланувчиларга ёрдам кўрсатиш мақсадида ёнғин ҳолатини аниқлаш гуруҳларининг сони кўпайтирилади.

4-§. Ёнғинда одамларни қутқариш

28. Қутқарув ишлари қуйидаги ҳолатлар юзага келганда ташкил қилинади ва ўтказилади, агар:

- одамларга олов, юқори ҳарорат, портлаш хавфи ёки бинонинг қулаши хавфи бўлганда, улар турган хоналар тутун ёки заҳарли газлар билан тўлган бўлса;
- одамлар ўзлари хавфли жойдан чиқолмай қолса.

29. Ёнғинда одамларни қутқариш ёнғинни бартараф этиш билан бир вақтда ўтказилади.

- Агар бир вақтнинг ўзида одамларни қутқариш ва ёнғинни бартараф этишга куч ва воситалар камлик қилса, одамларни қутқариш учун давлат ёнғин хавфсизлиги бўлинмаларининг барча шахсий таркибидан фойдаланилади ҳамда қўшимча куч ва воситалар чақирилади.

30. Одамларни қутқариш учун:

- биноларнинг асосий кириш ва чиқиш ҳамда захира йўлларидан;
- деразалар, айвончалар, ёнғин ўчириш нарвонлари, автонарвонлар, автокўтаргичлар ва бошқа қутқариш қурилмаларидан;
- ёнғин ўчирувчилар томонидан очилган тўсиқ ва девор тўйнуқларидан фойдаланилади.

31. Одамларни қутқариш ва хавфсиз жойга олиб чиқиш қуйидагилардан иборат:

- одамларни хавфсиз йўналиш бўйлаб ўзлари ёки ёнғин ўчирувчилар кузатувида чиқариш;
- ҳаракат қилолмайдиган одамларни олиб чиқиш;
- қутқарув йўлларининг олов ёки тутун билан тўсилиб қолиб, чиқиб кетишнинг иложи бўлмаса, одамларни нарвонлар, автонарвонлар, автокўтаргичлар ва техник қутқарув қурилмалари ёрдамида қутқариш.

32. Қутқарув ишлари ўтказилаётганда:

- хабар бериш ва бошқа техник воситалардан фойдаланган ҳолда саросимага тушмасликнинг олдини олиш чорасини кўриш;
- қутқарув ишларига ташкилотларнинг ходимларини ва кўнгилли ёнғин ўчириш дружиналарини (бундан кейинги ўринларда КЁЎД деб юритилади) жалб этиш;
- тез тиббий ёрдам чақириш ҳамда ёнғиндан жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш зарур.

33. Ёнғин содир бўлган бинода одамларнинг қолганлиги ҳақида маълумот бўлса, бинодаги барча ёнаётган ва тутунга тўлган хоналар синчиклаб текширилади.

34. Қутқаришга муҳтожларнинг йўқлиги аниқлангандан сўнг одамларни қидириш ишлари тўхтатилади.

5-§. Куч ва воситаларнинг ёйилиши

35. Куч ва воситаларнинг ёйилиши ўтказилаётганда одамларни қутқариш ва уларни хавфсиз жойга олиб чиқиш ишларига халақит бермаслиги керак.
36. Ёнғин ўчириш энгларини ёйишда ёнғин ўчоғига ўтиш учун бинонинг барча кириш эшикларидан ва ўрнатилган нарвонлардан фойдаланиш лозим.
37. Куч ва воситаларнинг ёйилиши қуйидаги босқичлардан иборат:
- ёйилишга тайёргарлик;
 - дастлабки ёйилиш;
 - мукамал ёйилиш.
38. Ёнғинга етиб келган ёнғин ўчириш экипажларининг куч ва воситаларнинг ёйилишига тайёргарлик қўриши билан ёнғин ҳолатини аниқлаш ишлари биргаликда ўтказилади ва қуйидагиларни ўз ичига олади:
- ёнғин ўчириш автомобилни сув манбаига ўрнатиш, сув сўриш энгларини улаб, насосга сув олиш;
 - ёнғин жойининг шароитига кўра бошқа тайёргарлик чораларини ўтказиш.
39. Ёнғин ўчириш автомобилни ёйилишга тайёрлаш (сув манбасига ўрнатмасдан) насосни ишчи ҳолатига келтириб, ёнғин ўчириш энгларни дастакка ва насосга улашдан иборат.

40. Дастлабки ёйилишда ёнфин ўчириш енгларини ўтказиш ва сув айиргични ўрнатиш, сув айиргич олдига ёнфин ўчиришга керакли бўлган енглар, дастаклар, нарвонлар ва бошқа ёнфин ўчириш техник қуроллари келтирилади.

41. Мукамал ёйилиш ёнфин ўчириш экипажининг ёнфинга етиб келиши билан шароитга қараб, дарҳол ўтказилиши мумкин ҳамда ёйилишга тайёргарлик ва дастлабки ёйилишдан кейин ўтказилади.

42. Куч ва воситаларнинг ёйилишида ёнфин ўчириш автомобиллари ва ёнфин ўчириш воситаларининг жойлашиши етиб келган куч ва воситаларнинг ёйилишига халақит бермаслиги, шунингдек ёнфин ўчириш енглари ёнфин жойига яқин бўлган жойларда ҳаракатни қийинлаштирмаслиги лозим.

43. Ёнфинни бартараф этишдаги ҳаракатларни таъминлаш учун шароитга қараб қўл нарвонларидан, автонарвонлардан, автокўтаргичлардан фойдаланилади.

- Ёнфин ўчириш нарвонларини аланга чиқиб турган деразалар қаршисига ўрнатишга фақат сув сепиб турилган вақтдагина рухсат этилади.

44. Нарвонларни бошқа жойга кўчириш шу нарвондан кўтарилган шахсий таркибга маълум қилиниб ва уларга қайтиш ёки бошқа жойга ўтиш йўлини кўрсатилгандан сўнг бажарилади.

6-§. Ёнғинни ўчириш

45. Ёнғин вақтида қуйидаги ҳолатлар бўлиши мумкин:

- одамларнинг кўплиги, ёрдамга муҳтожлиги;
- бинолар қурилишининг мураккаблиги;
- тик ва қия йўналишларда технологик қурилмалар, ёнувчи материаллар, айвонлар, тўйнуқлар, деразалар, бўшлиқлар ва вентеляция тизмалари орқали оловнинг тарқалиши;
- ҳароратнинг тез кўтарилиши ва иссиқ ҳаво оқимларининг очиқ жойларга ўтиши;
- модда ва материалларнинг иссиқлик таъсирида газ-буғ ҳаво аралашмасини ҳосил қилиши;
- тутун, заҳарли газларнинг ажралиши ва уларнинг тез тарқалиши;
- электр кучланиши остидаги асбобларнинг мавжудлиги;

- босим остида турган идиш ва асбоб сиғимларининг портлаши;
- бино, қурилма ва технологик ускуналарнинг бузилиши ҳамда қулаши;
- бино ичида кўп миқдорда илмий, моддий ва бошқа қимматбаҳо бойликларнинг мавжудлиги.

46. Ёнғинни қуйидаги усуллар орқали ўчириш мумкин:

- куч ва воситаларни ҳал қилувчи йўналишга киритиш;
- ёнғин ўчириш воситаларини узлуксиз таъминлаш;
- ёнаётган материаллар устига совитувчи ёнғин ўчириш воситаларини узатиш;
- ёнғин майдонида ёки унинг атрофида ёнмайдиган газ ёки буғ аралашмаларини ҳосил қилиш ва ёнғин жараёнини кимёвий тўхтатиш;
- ёнғинни ўчириш воситалари ёрдамида ёнаётган материал атрофида ёки ёнғин майдонида ва ҳаво орасида ҳимоя қатламини ҳосил қилиш.

47. Ёнғинда одамларга хавф солишини, портлаш хавфини, оловнинг тез тарқалишини ҳамда ёнғин ўчиришни таъминлайдиган ҳаракат ҳал қилувчи йўналиш ҳисобланади.

- Куч ва воситалар ҳал қилувчи йўналишга киритилгандан сўнг бошқа йўналишларга жойлаштирилади.

48. Ёнғинда ҳаракатларнинг ҳал қилувчи йўналишини таъминлаш учун қуйидаги ишлар амалга оширилади:

- ёнғин инсонлар ҳаётига хавф солса ва уларни қутқаришга дастакларни бериш зарурати бўлса, куч ва воситалар қутқарув ишларини бажариш учун жойлаштирилади;
- портлаш хавфи туғилганда, ёнғин ўчириш экипажларининг ҳаракати қаерда портлаш хавфининг олдини олишни таъминласа, куч ва воситалар ўша ерга жойлаштирилади ва киритилади;

- бинонинг бир қисми аланга билан қопланган бўлиб, олов унинг бошқа қисмларига ёки қўшни биноларга тарқалаётган бўлса, куч ва воситалар шу томонга жойлаштирилади ҳамда оловнинг тарқалиши кўп зарар келтирадиган томонга киритилади;
- якка бино аланга билан қопланиб, қўшни биноларга тарқалиш хавфи бўлмаса, асосий куч ва воситалар ёнғиннинг энг жадал суръатлар билан ёнаётган жойига киритилади;
- бино аланга билан ўралиб ёнаётган жой муҳим аҳамиятга эга бўлмаса ва яқин турган бинога ўтиш эҳтимоли бўлса, куч ва воситалар ушбу бино томонидан киритилади.

49. Ёнаётган хонада ва унинг ёнидаги хоналарда тутун, газ бўлган тақдирда ёнғин ўчириш билан биргаликда ушбу хоналардан газ ва тутунни чиқариб юбориш чоралари ҳам кўрилади. Бунда тутунларни тортиш учун махсус тутун тортувчи ва шамоллатувчи қурилмалар, вентелятор ва брезент қопчиқлардан фойдаланилади.

50. Шахсий таркиб эгаллаб турган ёнфин ўчириш участкасидан (ЁЎУ) фақат ёнфинни ўчириш раҳбари ёки ЁЎУ бошлиғини рухсати билан ЁЎУдан кетиши мумкин.
- Ёнфинни бартараф этиш учун биринчи навбатда ички ёнфин ўчириш жўмакларидан, ўрнатилган ёнфин ўчириш қурилмаларидан фойдаланилади.
 - 51. Нафас олишга яроқсиз муҳитда ёнфин ўчириш ишлари ҳимояловчи газниқобларда ўтказилади, тутун тортгичлар ва ёритиш воситаларидан фойдаланилади ҳамда кўпик ёки сачратма сув бериш йўли билан юқори ҳароратни пасайтириш чоралари кўрилади.
52. Ер ости иншоотларида ёнфин ўчириш вақтида насос-енг тармоқларини бир маромда ишлаши учун насос босими иншоотнинг чуқурлигига мос равишда пасайтирилади.
- Захира ёнфин ўчириш енглари биринчи навбатда ҳал қилувчи йўналишда ишлаётган дастакларга тортилади.

53. Ёнфинни ўчириш вақтида қурилиш иншоотлари (устунлар, тирговучлар, тўсиқлар) ҳолати кузатилади ва улар юқори ҳарорат таъсиридан ҳимоя қилинади.
54. Ёнаётган том ва унинг тагида шахсий таркибнинг тўпланишига йўл қўйилмайди.
55. Зарурият туғилганда, электр ва газ тармоқларини узиб қўйиш чоралари кўрилади.
56. Ёнфинни ўчириш вақтида биноларнинг бўшлиқлари, шамоллатиш, ахлат ташлаш ва бошқа тўйнуқлари текширилади.
57. Кучайган ёнфинни ўчиришга «А» дастаги орқали сув берилади, сўнгра уни лафет дастакка алмаштирилади, ёнфин бартараф этиш охирида эса янада кичикроқ дастакка алмаштирилади.